

Grundlagsutskottet

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av lagen om utkomststöd, 64 § i lagen om behandling av kunduppgifter inom social- och hälsovården och 10 § i lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte

Till social- och hälsovårdsutskottet

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av lagen om utkomststöd, 64 § i lagen om behandling av kunduppgifter inom social- och hälsovården och 10 § i lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte (RP 116/2025 rd): Ärendet har remitterats till grundlagsutskottet för utlåtande till social- och hälsovårdsutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- konsultativ tjänsteman Anu Kangasjärvi, social- och hälsovårdsministeriet
- biträdande justitieombudsman Maija Sakslin, riksdagens justitieombudsmans kansli
- professor (emeritus) Pentti Arajärvi
- professor (emerita) Raija Huhtanen
- professor Toomas Kotkas
- professor Olli Mäenpää
- professor Kaarlo Tuori
- professor Veli-Pekka Viljanen.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- Ålands landskapsregering
- biträdande professor Anu Mutanen
- professor Eeva Nykänen
- professor (emeritus) Teuvo Pohjolainen.

PROPOSITIONEN

Regeringen föreslår att lagen om utkomststöd, lagen om behandling av kunduppgifter inom social- och hälsovården och lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte ändras.

Utlåtande GrUU 52/2025 rd

De föreslagna lagarna avses huvudsakligen träda i kraft den 1 februari 2026.

I propositionen ingår ett avsnitt om förhållandet till grundlagen och lagstiftningsordningen.

Enligt propositionen kan lagförslagen behandlas i vanlig lagstiftningsordning. Propositionen innehåller dock ny slags reglering om sänkning av det grundläggande utkomststödet och sänkningens varaktighet samt eventuellt ny slags bedömning med tanke på kommunernas finansieringsprincip enligt 121 § i grundlagen. Av dessa skäl anser regeringen det önskvärt att grundlagsutskottet ger ett utlåtande i frågan.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Utgångspunkter för bedömningen

(1) Regeringen föreslår att lagen om utkomststöd, lagen om behandling av kunduppgifter inom social- och hälsovården och lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte ändras. De föreslagna bestämmelserna är betydelsefulla främst med avseende på grundlagens 19 § 1 mom.

(2) Enligt 19 § 1 mom. i grundlagen har alla som inte förmår skaffa sig den trygghet som behövs för ett människovärdigt liv rätt till oundgänglig försörjning och omsorg. Med oundgänglig försörjning och omsorg avses en sådan inkomstnivå och sådana tjänster som tryggar förutsättningarna för ett människovärdigt liv. Till ett sådant stöd hör till exempel att se till att den stödbehövande får den föda och har möjlighet till sådant boende som är en förutsättning för att hälsan och livskraften ska bevaras (RP 309/1993 rd, s. 73/II). Enligt motiven till reformen av de grundläggande fri- och rättigheterna är syftet med bestämmelsen att trygga miniminivån på förutsättningarna för ett människovärdigt liv, det vill säga ett så kallat existensminimum. Bestämmelsen har ett nära samband med grundlagens bestämmelser om rätten till liv (RP 309/1993 rd, s. 73/II). Bestämmelsens kärninnehåll kan anses vara en individuell prövning av stödåtgärder som hänför sig till föda och boende som behövs för att den stödbehövande ska kunna bevara hälsan och livskraften, till brådskande sjukvård samt till vissa grupper som oundgängligen är i behov av omsorg (GrUU 40/2025 rd, s. 3, ShUU 5/1994 rd, s. 2/II).

Grunddelens storlek

(3) I propositionen föreslås en ändring av 9 § i lagen om utkomststöd, som gäller nivån på utkomststödet grunddel. Grunddelen sänks med tre procent för ensamstående personer som fyllt 18 år och för personer som fyllt 18 år som bor tillsammans med sina föräldrar samt med cirka två procent för andra personer som fyllt 18 år.

(4) Grundlagsutskottet har ansett att utkomststödet i praktiken kan betraktas som en garanti för den försörjning och omsorg som enligt 19 § 1 mom. i grundlagen krävs för ett människovärdigt liv i den mån stödet ges ut i pengar. Utkomststödet och den försörjning som behövs för ett människovärdigt liv i den mening som avses i 19 § 1 mom. i grundlagen kan dock inte likställas med varandra (GrUU 31/1997 rd, s. 2/II, se även GrUU 40/2018 rd, s. 3—4). Grundlagsutskottet konstaterade vid stiftandet av lagen om utkomststöd att man med hjälp av

Utlåtande GrUU 52/2025 rd

utkomstskyddssystemet har velat trygga en socialt acceptabel levnadsstandard, som i de flesta fall går utöver den rättighet som garanteras i 19 § 1 mom. i grundlagen (GrUU 31/1997 rd, s. 2/II). Enligt utskottet skulle nivån på utkomststödet inte heller uppfattas som en miniminivå enligt 19 § 1 mom. i grundlagen (GrUU 31/1997 rd, s. 3/I, se även GrUU 11/2023 rd, stycke 4). Enligt grundlagsutskottet kan mottagare av utkomststöd trots 19 § 1 mom. i grundlagen också åläggas skyldigheter (GrUU 31/1997 rd, s. 4, GrUU 34/2010 rd, s. 2, GrUU 11/2023 rd, stycke 12).

(5) Med beaktande av motiven till reformen av de grundläggande fri- och rättigheterna och grundlagsutskottets tidigare praxis är bestämmelserna om grunddelens storlek i 9 § i lagen om utkomststöd inte problematiska med avseende på 19 § 1 mom. i grundlagen.

Sänkning av grunddelen

(6) Enligt det nya 10 § 6 mom. sänks grunddelens storlek med 50 procent, om behovet av utkomststöd beror på att personen trots uppmaning inte inom utsatt tid antingen har ansökt om en sådan primär förmån som personen med beaktande av livssituationen och omständigheterna sannolikt kan antas ha rätt till eller anmält sig som arbetssökande trots att han eller hon enligt 2 a § är skyldig att göra det.

(7) Grundlagsutskottet fäster uppmärksamhet vid ordalydelsen i 19 § 1 mom. i grundlagen, enligt vilken ”alla som inte förmår skaffa sig” den trygghet som avses i bestämmelsen har rätt till oundgänglig försörjning och omsorg. Utskottet konstaterar att man när det gäller trygghandet av de grundläggande fri- och rättigheterna måste särskilja den personkrets som omfattas av 19 § 1 mom. i grundlagen från granskningen av vilka villkor som ställts i bestämmelsen för tillgodoseendet av rättigheterna.

(8) I fråga om de grundläggande fri- och rättigheternas personkrets innebär bestämmelsens ordalydelse ”alla” att var och en har rätt till oundgänglig försörjning och omsorg (RP 309/1993 rd, s. 73/II). Enligt motiveringen till reformen av de grundläggande fri- och rättigheterna är det fråga om en subjektiv rättighet för alla (GrUB 25/1994 rd, s. 10).

(9) Grundlagsutskottet anser dock att 19 § 1 mom. i grundlagen är klart formulerat så att oundgänglig försörjning och omsorg tryggas i bestämmelsen endast om personen ”inte förmår skaffa sig” den på något annat sätt. Oundgänglig försörjning och omsorg har alltså enligt ordalydelsen i 19 § 1 mom. i grundlagen inte tryggats för personer som kan skaffa sig den. Också enligt motiven till reformen av de grundläggande fri- och rättigheterna är en förutsättning enligt 19 § 1 mom. i grundlagen att personen inte själv förmår skaffa sig den trygghet som avses i momentet genom sin egen verksamhet eller att han eller hon inte får den genom andra socialskyddssystem eller av andra personer (RP 309/1993 rd, s. 73/II). Stadgandet är sekundärt såtillvida att det tillämpas endast då en person annars saknar det mest oundgängliga socialskyddet (RP 309/1993 rd, s. 38/I). Förutsättningarna för att få hjälp ska utredas genom individuell behovsprövning (RP 309/1993 rd, s. 73/II).

(10) När lagen om utkomststöd stiftades bedömde grundlagsutskottet bestämmelser om sänkning av utkomststödet grunddel med högst 20 och högst 40 procent. Utskottet konstaterade att syftet med bestämmelserna var att främja sysselsättningen i stället för att låta någon vara

Utlåtande GrUU 52/2025 rd

permanent beroende av utkomststödet. Detta syfte harmonierade enligt utskottet med utkomststödetens karaktär av en förmån inom den sociala tryggheten som i sista hand ska tillgripas. Syftet var också godtagbart med tanke på de grundläggande fri- och rättigheterna och framför allt den bestämmelse som numera finns i 18 § grundlagen och som gäller det allmännas skyldighet att främja sysselsättningen och verka för att var och en tillförsäkras rätt till arbete (GrUU 31/1997 rd, s. 4/II). Också den nu föreslagna regleringen har samband med målet att främja sysselsättningen.

(11) Vid bedömningen av förslaget om sänkning av grunddelen ansåg grundlagsutskottet att det mest betydelsefulla med avseende på 15 a § 1 mom. i den dåvarande regeringsformen, som motsvarar 19 § 1 mom. i grundlagen, var att den grundläggande rättigheten i bestämmelsen är bunden till den omständigheten att personen inte förmår skaffa sig den trygghet som behövs för ett människovärdigt liv. Om denna person emellertid har erbjudits en reell möjlighet att skaffa sig sin utkomst genom att arbeta eller delta i en arbetskraftspolitisk åtgärd, kunde det enligt utskottets uppfattning sägas att han eller hon kunde ha skaffat sig den trygghet som avses i grundlagen. Därför ansåg utskottet att möjligheten att sänka utkomststödet grunddel under de föreslagna förutsättningarna inte stred mot 15 a § 1 mom. i regeringsformen (GrUU 31/1997 rd, s. 4/II). Utskottet förutsatte att grunderna för en sänkning av stödet har koppling till den rätt till utkomst och sysselsättning som avses i bestämmelsen (GrUU 20/1998 rd, s. 3).

(12) För att rättigheten enligt 19 § 1 mom. i grundlagen ska kunna tillförsäkras alla behövs det enligt motiven till reformen av de grundläggande fri- och rättigheterna i praktiken lagstiftning på lägre nivå, där det ingår bestämmelser om stödformer, förutsättningarna för att få stöd och behovsprövning samt procedurer (GrUB 25/1994 rd, s. 10/II). Enligt grundlagsutskottets uppfattning förutsätter tillgodoseendet av rätten enligt 19 § 1 mom. i grundlagen bland annat att man bedömer om en person kan skaffa sig den trygghet som behövs för ett människovärdigt liv som avses i bestämmelsen, varvid också personens egen inverkan och kompletterande och ersättande stöd kan beaktas vid individuell prövning (GrUU 25/2024 rd, stycke 3). I lagstiftning som tillgodoser de grundläggande fri- och rättigheterna kan det i linje med de grundläggande fri- och rättigheterna föreskrivas hur man ska bedöma om en person har kunnat skaffa sig sin försörjning och ställa villkor som hindrar att stöd beviljas och betalas ut till dem som annars får sin försörjning.

(13) Enligt motiven till lagstiftningsordning (s. 136) har det vid beredningen av propositionen bedömts att beloppet av det utkomststöd som betalas ut efter en sänkning på 50 procent fortfarande uppfyller kravet på att trygga ett existensminimum enligt 19 § 1 mom. i grundlagen. För varje sänkning av grunddelen ska det dock enligt förslaget separat göras en individuell bedömning av huruvida sänkningen av grunddelen äventyrar den oundgängliga utkomsten som behövs för att trygga ett människovärdigt liv för den som sänkingsprövningen gäller. Om så är fallet kan sänkningen enligt propositionen inte göras.

(14) Grundlagsutskottet påpekar att om en person har erbjudits ett alternativ, såsom en faktisk möjlighet till arbete eller en primär förmån, kan man säga att personen i fråga skulle ha kunnat skaffa sig den trygghet som avses i 19 § 1 mom. i grundlagen genom sin egen verksamhet eller genom annan social trygghet i enlighet med villkoren i bestämmelsen. Utskottet anser att de grunder som nu föreslås i 10 § 6 mom. avgränsar regleringen till personer som kan anses kunna skaffa sig den trygghet som avses i 19 § 1 mom. Grunderna är förenliga med utskottets tidigare

Utlåtande GrUU 52/2025 rd

tolkningspraxis och de verksamhetskyldigheter som åläggs genom dem kan allmänt inte anses oskäliga.

(15) I propositionsmotiven (s. 59) konstateras det att utöver den ekonomiska situationen förenas mottagare av utkomststöd ofta av många andra former av utsatthet. Vid sin bedömning av tidigare lagstiftning om sänkning av grunddelen har grundlagsutskottet konstaterat att det vid tillämpningen av 10 § i lagen om utkomststöd måste säkerställas att det inte uppstår situationer som strider mot 19 § 1 mom. i grundlagen. Enligt utskottet skulle det oskälighetskriterium som då föreslogs i lagen tolkas enligt principen om tolkning av de grundläggande fri- och rättigheterna i en positiv anda. Grunddelen fick därför inte sänkas så mycket att det leder till att en oundgänglig utkomst enligt den relevanta bestämmelsen om grundläggande fri- och rättigheter inte längre kan garanteras. Utskottet ansåg att detta uttryckligen skulle nämnas i klausulen om oskälighet i 10 § (GrUU 31/1997 rd, s. 4/II). Omständigheten påverkade likväl inte lagstiftningsordningen.

(16) Enligt det nu föreslagna 10 § 8 mom. i lagen om utkomststöd kan en sänkning av grunddelen göras endast om den inte äventyrar den utkomst som oundgängligen behövs för att trygga ett människovärdigt liv och sänkningen inte heller i övrigt kan anses oskälig. Enligt utskottets uppfattning tryggar den föreslagna bestämmelsen rättigheterna för dem som av orsaker som framgår av specialmotiveringen till bestämmelsen inte kan handla på det sätt som förutsätts i det föreslagna 10 § 6 mom.

(17) Grundlagsutskottet konstaterar att det föreslagna 10 § 6 mom. innefattar en starkare möjlighet än den gällande regleringen att sänka grunddelen, om personen inte har handlat på det sätt som förutsätts i bestämmelsen. I detaljmotiven till det föreslagna 10 § 8 mom. beskrivs de individuella situationer där en sänkning av grunddelen kan anses oskälig. Enligt motiven kan en oskälig situation bero till exempel på att en familjemedlem nyligen avlidit eller insjuknat allvarligt. Utskottet anser att man måste försäkra sig om att en sänkning på 50 procent inte äventyrar rätten till oundgänglig försörjning och omsorg för personer som på grund av sin individuella situation inte kan anses kunna handla i enlighet med det föreslagna 10 § 6 mom. och därför inte genom sitt eget handlande kan skaffa sig den trygghet som avses i 19 § 1 mom. i grundlagen. Utskottet anser det vara helt klart att det på grund av karaktären hos 19 § 1 mom. i grundlagen ska vara fråga om individuell prövning. Av orsaker som beror på 80 § i grundlagen anser utskottet att det är nödvändigt att genom en bestämmelse säkerställa att tillämpningen av 10 § 8 mom. grundar sig på individuell prövning.

(18) Eftersom sänkningen av utkomststödet är kraftigare än enligt den gällande regleringen anser grundlagsutskottet att man för att trygga de grundläggande fri- och rättigheterna för personer i utsatt ställning dessutom bör förena sänkningen med en uttrycklig skyldighet att vid behov göra en orosanmälan och en skyldighet att utan dröjsmål utreda behovet av brådskande hjälp inom välfärdsområdets socialvård i enlighet med 36 § 1 mom. i socialvårdslagen.

(19) I 10 § 7 mom. i lagen om utkomststöd föreslås bestämmelser om att grunddelen fortsatt ska vara sänkt om försummelsen fortgår. Grundlagsutskottet har tidigare med tanke på tillämpningen av 10 § i lagen om utkomststöd påpekat att en vägran eller försummelse inte kan vara tidsmässigt obegränsad när paragrafen tillämpas. Utskottet konstaterade då att lagförslaget måste kompletteras till denna del (GrUU 31/1997 rd, s. 5/I).

Utlåtande GrUU 52/2025 rd

(20) Av motiveringen till 10 a § i lagen om utkomststöd, som reglerar förfarandet för sänkning av grunddelen, (s. 123) framgår att Folkpensionsanstalten i ett skriftligt förfarande beslutar om sänkning av grunddelen för en månad åt gången. Den tidsmässiga avgränsningen framgår dock endast indirekt av författningstexten. Av konstitutionella skäl är det nödvändigt att komplettera regleringen så att detta uttryckligen framgår av författningstexten. Det är ett villkor för att lagförslag 1 ska kunna behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Övrigt

(21) I 18 g § i lagen om utkomststöd föreskrivs det om välfärdsområdets rätt till information. Grundlagsutskottet anser det viktigt att också de myndigheter som sköter utkomststödsuppgifter på Åland har motsvarande rätt till information.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Grundlagsutskottet anför

att lagförslagen kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning, men lagförslag 1 bara om utskottets konstitutionella anmärkningar om avgränsning av längden på en sänkning av grunddelen beaktas på behörigt sätt.

Helsingfors 27.11.2025

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Heikki Vestman saml
vice ordförande Wille Rydman saf
medlem Fatim Diarra gröna
medlem Petri Honkonen cent
medlem Hannu Hoskonen cent
medlem Atte Kaleva saml (delvis)
medlem Teemu Keskisarja saf
medlem Kimmo Kiljunen sd (delvis)
medlem Johannes Koskinen sd
medlem Jarmo Lindberg saml
medlem Mats Löfström sv
medlem Mira Nieminen saf (delvis)
medlem Johanna Ojala-Niemelä sd
medlem Onni Rostila saf (delvis)
medlem Ville Skinnari sd (delvis)
medlem Henrik Vuornos saml
medlem Johannes Yrttiaho vänst.

Utlåtande GrUU 52/2025 rd

Sekreterare var

utskottsråd Liisa Vanhala.

Utlåtande GrUU 52/2025 rd Avvikande mening 1

Avvikande mening 1

Motivering

I propositionen föreslås flera försämringar av utkomststödet. De centrala ändringarna innebär att grunddelen i utkomststödet för personer som fyllt 18 år sänks, att nedskärningar av sanktionskaraktär skärps, att påföljdssystemet stramas åt och att de hälso- och sjukvårdsutgifter som ingår i grunddelen begränsas.

Propositionen gäller en tämligen omfattande reform av utkomststödet och försämringar av de grundläggande fri- och rättigheterna för social trygghet som en del av besparingarna i de offentliga finanserna. Den har ett nära samband med den rätt till oundgänglig försörjning och omsorg som tryggas i 19 § 1 mom. i grundlagen. Enligt 19 § 1 mom. i grundlagen har alla som inte förmår skaffa sig den trygghet som behövs för ett människovärdigt liv rätt till oundgänglig försörjning och omsorg. Rätten gäller var och en, och syftet med den är att trygga miniminivån på förutsättningarna för ett människovärdigt liv (RP 309/1993 rd). Genom den bestämmelsen ger man var och en subjektiv rätt med en nära koppling till utkomststödet (GrUU 59/2010 rd).

Den oundgängliga omsorg som 19 § 1 mom. i grundlagen tryggar för alla kan inte utsättas för inskränkningar som annars kan göras utifrån de allmänna förutsättningarna för begränsning av de grundläggande fri- och rättigheterna. Syftet med bestämmelsen är att trygga miniminivån på förutsättningarna för ett människovärdigt liv, det vill säga ett så kallat existensminimum. Utkomststödet och den försörjning som behövs för ett människovärdigt liv i den mening som avses i 19 § 1 mom. i grundlagen kan dock inte likställas med varandra (GrUU 31/1997 rd, s. 2/II, se även GrUU 40/2018 rd, s. 3—4). Grundlagsutskottet konstaterade vid stiftandet av lagen om utkomststöd att man med hjälp av utkomstskyddssystemet har velat trygga en socialt acceptabel levnadsstandard, som i de flesta fall går utöver den rättighet som garanteras i 19 § 1 mom. i grundlagen (GrUU 31/1997 rd, s. 2/II).

Det centrala vid begränsningen av utkomststödet är att den miniminivå som fastställs i grundlagen och människorättskonventionerna inte underskrids och att rättigheterna för utsatta personer tryggas. I lagförslaget föreslås försämringar av den trygghet som ges i sista hand, vilka i olika situationer kan få betydande konsekvenser. Den skyddsklausul om den sänkta grunddelen av utkomststödet som föreslås bli fogad till 10 § 8 mom. i lagförslaget innebär att bedömningen av nivån på tryggandet av den nödvändiga försörjningen skulle göras i den praktiska myndighetsverksamheten. Med beaktande av att 19 § 1 mom. i grundlagen är en absolut minimibestämmelse är en sådan mekanism inte tillräcklig för att säkerställa att den grundläggande fri- och rättighet som tryggas i den bestämmelsen tillgodoses. Vid bedömningen av propositionen måste också andra nyligen genomförda nedskärningar i förmåner som tryggar försörjningen och deras kumulativa sammantagna konsekvenser beaktas särskilt i förhållande till den grundläggande försörjning som tryggas i 19 § 2 mom. i grundlagen.

Med beaktande av de upprepade anmärkningar som Finland har fått från organ som övervakar de mänskliga rättigheterna om att nivån på den grundläggande tryggheten är otillräcklig, visar propositionen inte att den föreslagna lagstiftningen skulle trygga den rätt till oundgänglig

Utlåtande GrUU 52/2025 rd
Avvikande mening 1

försörjning som avses i 19 § 1 mom. i grundlagen eller att förslaget i detta avseende skulle uppfylla kraven i de människorättskonventioner som är bindande för Finland.

Avvikande mening

Jag föreslår

att lagförslaget inte kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Helsingfors 27.11.2025

Fatim Diarra gröna

Utlåtande GrUU 52/2025 rd Avvikande mening 2

Avvikande mening 2

Motivering

Enligt 19 § 1 mom. i grundlagen har alla som inte förmår skaffa sig den trygghet som behövs för ett människovärdigt liv rätt till oundgänglig försörjning och omsorg. Det är fråga om en absolut rättighet som inte kan begränsas. Bestämmelsen tryggar inte endast rätten till liv utan rätten till den försörjning och omsorg som är nödvändig för ett människovärdigt liv. Användningen av begreppet existensminimum vid tolkningen av denna rätt har lett till att människovärdets betydelse har åsidosatts och bestämmelsens betydelse har på ett problematiskt sätt krympt till att enbart trygga att det biologiska livet fortsätter.

De grundläggande sociala rättigheterna, liksom motsvarande mänskliga rättigheter, ska också fungera som prioriteringsregler för hur staten riktar sina utgifter både i goda och i dåliga tider. Om utgifterna måste skäras ned på grund av statsfinanserna, bör nedskärningarna i första hand riktas till andra utgifter än sådana som tillgodoser de grundläggande sociala rättigheterna.

Kravet på en människorättsvänlig tolkning förutsätter dessutom att man vid tolkningen av 19 § 1 mom. i grundlagen beaktar artikel 12 i Europeiska sociala stadgan, som är dess centrala förebild, jämte tillämpningspraxis. I ljuset av den är det klart att det existensminimum som inskränkts till fortsatt biologiskt liv inte täcker den rätt som garanteras i bestämmelsen i grundlagen. Finland har också en skyldighet att ta på allvar de upprepade anmärkningar som Europeiska kommittén för sociala rättigheter, som övervakar efterlevnaden av den sociala stadgan, har riktat till Finland om den alltför låga nivån på det trygghetssystem som avses i artikel 12.

Regeringen föreslår flera försämringar i utkomststödet: en allmän sänkning av grunddelen i det grundläggande utkomststödet, en begränsning av de hälso- och sjukvårdsutgifter som påverkar det grundläggande utkomststödet exklusive grunddelen så att endast nödvändiga utgifter beaktas, en ändring av definitionen av boendeutgifter som ersätts med grundläggande utkomststöd och en betydande skärpning av nedskärningarna av sanktionskaraktär samt sloandet av det skyddade beloppet på 150 euro för personer som fyllt 18 år.

Vid bedömningen av propositionen är det nödvändigt att också beakta de många nedskärningar i den sociala tryggheten som redan genomförts under denna valperiod och som bland annat har ökat fattigdomen bland barnfamiljer. Förslaget är också betydelsefullt med tanke på den samtidigt behandlade propositionen RP 108/2025 rd, som likaså skärper sanktionerna för arbetskraftspolitiskt klandervärt förfarande.

Utöver 19 § 1 mom. i grundlagen är den aktuella propositionen betydelsefull bland annat med avseende på tillräckliga hälso- och sjukvårdstjänster enligt 19 § 3 mom. i grundlagen, eftersom propositionen begränsar de läkemedelsutgifter och den hälso- och sjukvård som beaktas i utkomststödet.

Särskilt den föreslagna sänkningen av utkomststödet grunddel och möjligheten att i sanktionssyfte sänka grunddelen med upp till 50 procent för i princip obestämd tid äventyrar den

Utlåtande GrUU 52/2025 rd
Avvikande mening 2

rätt till oundgänglig försörjning och omsorg som behövs för ett människovärdigt liv. På motsvarande sätt äventyrar förslaget de minimikrav som internationella människorättskonventioner ställer, trots att Finland redan i det nuvarande rättsläget upprepade gånger har fått anmärkningar av tillsynsorganen för dessa konventioner om att nivån på såväl grundskyddet som minimiskyddet är otillräcklig.

Även om det i 19 § 1 mom. i grundlagen och utkomststödet är fråga om en förmån i sista hand i förhållande till grundtrygghetsförmåner som genomförs enligt 19 § 2 mom., omfattar det skydd som avses i 1 mom. alla. Enligt förarbetena till grundlagen omfattas enligt bestämmelsen ”var och en” av rätten till oundgänglig försörjning och omsorg (RP 309/1993 rd, s. 73/II). Det är en konstitutionell skyldighet för det allmänna att säkerställa att ingen lämnas utan den försörjning som avses där. En person kan ha mycket varierande, även godtagbara skäl som hänför sig till livssituationen eller livshanteringen till varför han eller hon inte har ansökt om en primär socialförsäkringsförmån eller anmält sig som arbetssökande som söker heltidsarbete inom föreskriven tid. Problem med till exempel livshanteringen får dock inte leda till att personen lämnas utanför det skydd som 19 § 1 mom. i grundlagen ger.

Den trygghet för ett människovärdigt liv som är garanterad som en absolut rättighet säkerställs inte heller genom den föreslagna skyddsbestämmelsen, enligt vilken utkomststödet grunddel får sänkas endast om sänkningen inte äventyrar den utkomst som oundgängligen behövs för att trygga ett människovärdigt liv och sänkningen inte heller i övrigt kan anses oskälig. Även om utkomststödet i egenskap av en förmån i sista hand på ett väsentligt sätt också är förenat med myndighetens prövningsrätt, kan tillgodoseendet av den absoluta rätten enligt 19 § 1 mom. i grundlagen inte i betydande grad lämnas beroende enbart av förmånshandläggarens omfattande prövningsrätt och ansvar. En sådan omfattande prövningsrätt i fråga om sänkningen av utkomststödet är problematisk också med tanke på kravet på bestämmelser i lag i 2 § 3 mom. och 80 § 1 mom. i grundlagen.

Avvikande mening

Jag föreslår

att lagförslag 1 inte kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Helsingfors 27.11.2025

Johannes Yrttiaho vänst